
KÖNYVISMERTETÉS

Hack Péter – Király Eszter –
 Korinek László – Patyi András (szerk.):
 Gályapadból laboratóriumot.

Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére.

ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015

Finszter Géza professzor 70. születésnapja tiszteletére jelent meg ez a tanulmánykötet. Nemcsak az ünnepelt előtt tisztelgő szerzők névsora tekintélyes, hanem szerkesztői is. A kötet címe a professzor életpályájának azon fordulatára utal, amikor – közvetlenül az ELTE Jogi Karának elvégzése után – státus hiányában nem a képességei révén kiérdemelt és vágyott egyetemi kutatói, tanári karriernek kezdhetett neki, hanem rövid ideig tartó bírósági gyakornokoskodás után az állambiztonsági szolgálatnál kezdett jogászai tevékenységbe. 1949 és 1953 között nem jelenhettek meg *Németh László* művei, és e kényszerítő körülmények kihasználásával a gályapadnak érzett műfordításból nyelvi kísérletezést, laboratóriumot formált, ugyanígy alakította az állambiztonsági szolgálattól kapott megbízását Finszter Géza is, arra használva ezt az időszakot, hogy a totális hatalom természetét belülről, úgymond a védvonalak mögül tanulmányozza. Ilyen kezdet után lett az állam elleni bűncselekmények avatott kutatója, szakértője, új területet nyitva meg a kriminológiai kutatások előtt. A későbbiekben kifejtett sokrétű tevékenysége főként a rendészet kutatása, tanítása és a rendészettudomány hazai megalapozása körébe tartozik.

A kötetbeli tanulmányok három téma köré szervezettek: rendészeti, büntetőjogi és kriminológiai részre tagolódva, alkalmazkodva a professzor kutatói munkásságának csomópontjaihoz. A rendészeti tárgyú munkákat közreadó első rész egészen átfogó jellegű, a témát eddig nem kutató olvasó számára ugyanúgy sok információt, nagy tudásanyagot nyújt, mint ahogy a régi ismerősöknek is képes újdonsággal szolgálni. Mintegy történeti bevezetőként *Boda József* publikációjával indul, amely a magyar állambiztonsági és nemzetbiztonsági szervek 1942 és 2015 közötti történetét foglalja össze úgy, hogy egyben a téma feldolgozásához szükséges alapfogalmakat is megmagyarázza. Ez a történeti összefoglaló azért is különösen élvezetes, mivel nemcsak a szervezeti változásokat, átalakulásokat jegyzi fel, hanem a különböző neveken működő állam- és nemzetbiztonsági szervezetek vezetőinek, ki-

emelkedő alakjainak életútjáról, személyes történetéről is beszámol néhány szóban, ezzel egészen emberközelivé téve a történelmet. A rendszerváltozás utáni történetből pedig Finszter Géza sem maradhat ki, aki a Nemzetbiztonsági Hivatal Szakszolgálati és Technikai Igazgatóságának megalakulása utáni első vezetője volt.

Szintén történeti jellegű *Pajcsics József* írása, amely a Belügyminisztérium vizsgálati osztályának, a III/1. osztálynak az 1962 és 1989 közötti működésére koncentrál, amelynek az ünnepelttel együtt mindketten hosszú ideig munkatársai voltak.

Balla Zoltán a rendészet lényegének legtömörebb megfeleltetéseként bemutatott biztonság általános kérdéseiről értekezik írásában, a rendészeti és a honvédelmi biztonságkezelés különbségeire koncentrálva. Ezt a gondolatot továbbfűzve, a biztonság iránti posztmodern vágyakozás gondolatára épülve *Bárd Petra* francia nyelvű tanulmányában a terrorizmus ellen a jogállam által bevethető eszközök korlátairól szól. Még mindig ezen a vonalon maradván, *Hack Péter* kritikai szemlélettel a Terrorelhárítási Központ létrejöttének körülményeiről és a szervezet feladatköréről számol be, igen részletesen. Tanulmánya (jog)kortörténeti emlékként is szolgálhat majd a jövőendő kutatógenerációk számára.

Janza Frigyes a helytállásról és a személyes példamutatásról fogalmaz meg gondolatokat.

Kerezsi Klára alapvető kérdéseket tesz fel a rendészetről, a rendészettudományról, és a kettő viszonyáról. Bevezetőjében felhívta a figyelmet arra, hogy a hagyományos rendőrségi tevékenység reaktív és eseményalapú volt, napjaink rendőrségi tevékenységét viszont a proaktív problémamegoldó megközelítés jellemzi, amely erősíti a tevékenység szolgáltatás jellegét. Megjegyezhető, hogy a magyar rendőrség jobbra a hagyományosként jellemzett működéshez tartja magát, a közösségorientált, illetve proaktív szemlélet egyelőre még várat magára. Tanulmányában felhívja a figyelmet a tudományos innováció szükségességére, kitérve az oktatásban, képzésben figyelembe veendő következményekre, következtetésekre. A rendőrség bűnözéskontrollban betöltött szerepe kapcsán a kutatási és gyakorlati tapasztalatokra alapozott azon kijelentését idézem, amely szerint „*nincs »egyetlen-szervezet-általi-megoldás« a bűnözés kezelésére, a bűnözéskontroll rendszere szükségképpen soktényezős – mind az okokat, mind a hatásokat tekintve*”.

Érdekes közgazdaságtani (ezen belül marketing-) szempontú megközelítést vet fel a rendészetnek, illetve a rendőrségnek mint a rendészet markáns alanyának értékelése tekintetében *Fenyvesi Csaba*. A szerző utal korábbi mű-

vére, az 1994-ben kiadott *Rendőrség és marketing* című monográfiájára, és az abban megfogalmazottak egyfajta aktualizálását tűzi ki célul.* Fenyvesi a rendőrséget a közületi (állami) szektor részeként úgy tekinti, mint amely terméket állít elő a fogyasztó, az állampolgár részére, így állítja össze a rendőrség termékértékesítésének elemzését, a szolgáltatás minőségét meghatározó, a marketingkutatásból ismert szempontok és a minőségbiztosítás ismert módszerei alapján. A rendőrség „termékei” közé a biztonságsszolgáltatást, az igazgatásrendészeti szolgáltatást, és a magatartásajánlást sorolja. Az elemzés érezhetően összefoglaló jellegű, érdekes lehetne a téma mélyebb, kifejtő megközelítésű körüljárása, a részkérdések megvilágítása.

Rendészeti stratégiák, avagy a rendőrség és bűnmegelőzés címmel írt tanulmányában Windt Szandra főbb vonalakban ismerteti néhány rendőrségi működési modell sajátosságait, elsősorban a bűnmegelőzési szempontokra koncentrálva. A szituációs bűnmegelőzés körében a betöréses lopások megelőzési lehetőségeire ajánl lehetőségeket, továbbá egy táblázatban összehasonlítja a közösségi rendészet, a problémaközpontú rendészet és az adatfeldolgozás által vezérelt rendészet (*Intelligence-led policing*) modelljeit. Rámutat, hogy az egyes modellek fókuszában más-más szempontok jelennek meg, azonban a bűnmegelőzés is szerepet kap bennük. Zárásként a külföldön bevált gyakorlatok „magyarosítását”, az állampolgárok igényeinek, elvárásainak középpontba állítását javasolja, amin keresztül a rendőrségbe vetett bizalmat is javíthatónak tartja.

Hautzinger Zoltán a rendészet és a büntetőeljárás viszonyát vizsgálva tanulmányában a büntetőjog szubszidiaritásának helyét, korlátait keresi. Felválthatja-e valamely rendészeti eszköz alkalmazása a büntetőjogi eszközök alkalmazását? A katonai ügyész a feljelentést elutasítja, illetve a nyomozást megszünteti, és az iratokat a fegyelmi jogkör gyakorlójának megküldi, ha a katonai vétség miatt a büntetés célja fegyelmi fenytéssel is elérhető. Ebben az esetben a katonai vétséget az állományilletékes parancsnok bírálja el a fegyelmi eljárás keretei között. A katonai büntetőeljárás diverzálása, azaz fegyelmi eljárásra utalása sajátosan a katonai életviszonyokban alkalmazható, és munkajogi természetű alkalmazást jelent. A külföldiekkel szembeni büntetőeljárás rendészetéhez illeszkedő speciális büntetőeljárási akadályt alkot viszont az az

* Nem haszontalan megjegyezni, hogy Szikinger István Salgó Lászlóval és Tremmel Flóriánnal egyetemben a „kommerciális” irányzat hívei körébe sorolta a szerzőt. Szikinger a rendőrség „kommerciálizált” felfogását sem a valóság magyarázatára, sem annak kedvező irányú befolyásolására nem tartja alkalmasnak. Szikinger István: *Rendőrség a demokratikus jogállamban*. Sík Kiadó, Budapest, 1998, 99–102. o.

eset, ha a hamis vagy hamisított, illetve más nevére szóló valódi úti okmányt a külföldi az ország területére történő beutazás érdekében használja fel. Ebben az esetben nem lehet nyomozást indítani közokirat-hamisítás miatt, feltéve, hogy vele szemben idegenrendészeti eljárásnak van helye. A rendelkezés nem alkalmazható, ha ellene más bűncselekmény elkövetése miatt is nyomozást kell indítani. Hautzinger Zoltán eljárásgazdasági szempontból megfontolás tárgyává tenné azon esetkörök bővítését, amelyekben az idegenrendészeti eljárás elsőbbségbe kerülne a büntetőeljáráshoz képest.

A rendészetről szóló első részt egy történeti írás zárja *Krisko Edinától*. Tanulmányában a rendészeti hírközlés változásait mutatja be, valamint szót ejt napjaink körözési tevékenységéről, és a „webkettő korszakról”.

A kötet második, büntetőjogi része változatos témákat mutat fel illusztris szerzők tollából.

Bócz Endre aktuális közéleti-közpolitikai témáról osztja meg gondolatait, *Belovics Ervin* pedig a bűncselekményi egység kérdéseit taglalja. Több érdekes tanulmány is készült a büntetőeljárás-jog egyes kérdéseiben, így olvashatunk *Grósz Tamástól* a szakértő extrém felelősségéről, *Bejczy Alexától* az ügyész és a titkos nyomozás kapcsolatáról, *Kiss Annától* az ügyész szerepéről, *Kabódi Csabától* a védő büntetőeljárási helyzetéről. *Koósne Mohácsi Barbara* a készletező adattárolás keretében megőrzött adatok bizonyítékként történő felhasználhatóságának kérdéseit vizsgálta meg. Egymás mellett szerepel két, az áldozatok büntetőeljárási helyzetével foglalkozó írás, amelyek közül a *Bárd Károly* által írt általánosabban foglalkozik a sértettel, a *Barabás A. Tündéé* pedig az angolszász büntetőeljárásra koncentrálna, és a téma szűkítésével egyben részletesebb beszámolót is nyújt. *Holé Katalin* a személyiségi jogot sértő bizonyítási eszközök értékelésének kérdéseiről értekezik, *Kármán Gabriella* pedig a kriminalisztikai kézírásvizsgálatok tudományos és jogi megközelítéséhez nyújt adalékokat. *Horváth Georgina* tanulmányában a bizonyítási tilalmak oldaláról megközelítve a poligráfós vizsgálat helyét keresi a büntetőeljárásban, valamint a módszert értékeli. *Király Eszter* az ügydöntő határozatok körében végez vizsgálódást, *Horváth Sándor Ágoston* pedig egy közlekedési baleset kálváriáját mutatja be egy konkrét eset példáján keresztül.

A harmadik rész széles körben válogat a témákból. *Patyi András* a magyar közigazgatási bíráskodás körében tesz megállapításokat. *Tóth Mihály* az igazságtételi hevület „túlkapásairól” értekezik, és a múlttal való szembenézés sajátos jogalkotási termékeiről ír, valamint a nyomukban hozott bírósági döntések tanulságait elemzi egyes eseteken keresztül. *Irk Ferenc* a traszna-

cionális termelési hálózatok kozkázatmenedzselésének sajátos vonásait elemzi, *Kőhalmi László* a korrupciós aktusok természetrajzát mutatja be, *Herke Csongor* a gazdasági bűncselekmények üldözésének kriminálpolitikai vetületeivel foglalkozik, *Mezey Barna* pedig a hóhér magyar történetéhez nyújt adalékokat.

Nem szerepel kiemelten, de a kriminológia tárgykörében mégis több tanulmány visszakanyarodik a fiatalkorúakhoz mint áldozatokhoz és elkövetőkhöz. Először *Gönczöl Katalin* a büntetőpopulizmus magyarországi térnyerésével kapcsolatban ejt szót a témáról, egyrészt a szabálysértést elkövető fiatalkorúak – 2010 óta lehetséges – hatvan napig terjedő elzárásával, másrészt a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszere, a fiatalkorúak bírósága és ügyészsége megszűnéséről. Harmadrészt pedig az új Btk.-nak a büntethetőségi korhatárt leszállító rendelkezéséről ír, amely a tizenkét évesnél idősebb elkövetők esetében lehetővé teszi a büntethetőséget bizonyos bűncselekmények esetében és meghatározott belátási képesség fennállása esetén. Kitér a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról szóló 115/2003. (X. 28.) OGY határozat 2013-as hatályon kívül helyezésére, valamint a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló 1744/2013. (X. 17.) kormányhatározat egyidejű elfogadására, amely koncepcionális változást jelent. A változás legjelentősebb szimbólumának az „iskolarendőrség” bevezetését tartja. Ehhez illeszkedően tárgyalja azt a 2012. szeptember 1-jétől bevezetett változást, hogy az általános iskolás tanulók tankötelezettsége a korábbi tizennyolcadik év helyett a tizenhatodik életévük betöltéséig tart. Felhívja a figyelmet arra, hogy a magyar gyermekek és fiatalok megregulázásával párhuzamosan a modern korban soha nem látott mértékben nőtt a gyermekszegénység. A büntetendő cselekmények és a büntethető személyek körének kiszélesítése, valamint a „legyen végre rend” hatalomtechnika alkalmazásába illeszkedően szót ejt a hajléktalanság kriminalizálásáról, továbbá arról, hogy a büntetőpolitikai paradigmaváltás következtében rövid idő alatt jelentős mértékben növekedett a magyar börtönnépesség, így az ma az egyik legmagasabb Európában. A rendőrség működése kapcsán rámutat, hogy a rendőrség a tudomására jutó bűncselekmények közül csak minden harmadiknak az elkövetőjét találja meg. Ez a „hatékonyság” sem a rendőrségbe vetett bizalmat, sem pedig a lakosság biztonságérzetét nem növeli. Záró sorai a hatalom birtokosainak és a hatalomért küzdőknek egyaránt szólnak. Mélyen-szántó gondolatai a jogállami elvek figyelembevételére és józanságra intenek. *Bolyky Orsolya és Sárik Eszter* tanulmánya azzal indul, hogy az ifjúság problémáival foglalkozni – legyen szó annak bármely aspektusáról – mindig

aktuális. Tanulmányuk első részében összefoglalják a magyar ifjúságot általánosan jellemző sajátosságokat, majd az ifjúság deviáns hányadáról a köztudatban uralkodó sztereotípiákat kívánják felülírni. Egyrészt statisztikai adatokra alapozva bemutatják a fiatal bűnelkövetők családi hátterét, másrészt – saját kutatási eredményeik alapján – összegezik a fiatal bűnelkövetők szerhasználati sajátosságait. *Kulcsár Gabriella* az iskolai átokfutások megelőzési lehetőségeit tekinti át, kitérve a szülők és a tanárok szerepére, a kortárs közegre. Miután a pécsi lövöldözés és az ELTE Jogi Karát érintő eset után nem mondható, hogy Magyarország teljesen érintetlen, egyáltalán nem mellékes a kérdés kriminológiai szempontú feldolgozása. A szakirodalom azonban még távolról sem merítette ki a témát. A szerző alaposan végiggondoltan gyűjti össze a feldolgozás lehetséges irányait, említve a háttérben meghúzódó lehetséges okokat, hosszú és rövid távú, általános és konkrét preventív javaslatokat sorol fel, sőt még a konkrét, krízishelyzet esetén alkalmazandó intervenció lépéseit is vázolja. *Nagy László Tibor* a fiatalok (köztük a fiatalkorúak) éjszakai szórakozásának biztonsági kérdéseivel foglalkozik, a fiatalkorúak szempontjából inkább áldozati, mint elkövetői oldalról.

A fiatalkorúak mellett a másik visszatérő téma a harmadik részben a fogva tartás, amelyet *Vókó György*, *Lőrincz József* és *Solt Ágnes* jár körül. Vókó György emberi jogi szempontból tekinti át, hogy az érvényes nemzetközi egyezmények alapján milyen jogok illetik meg a fogvatartottakat, kiemelve, hogy a fogvatartotti jogok elismerése nem önmagáért való, hanem a reszocializáció, reintegráció kiindulópontja. Lőrincz József tanulmánya nagyléptékű történeti áttekintés a korrekcionista ideológia alakulásáról. A klasszikus büntetőjogi iskola indeterminista felfogásától a pozitivista kriminálpolitika „nevelés-gondolatán” át, sztálini, illetve kádári kitérővel a modern nevelési paradigmaváltásig követjük a fogvatartottak átneveléséhez fűződő elvárás metamorfózisát. Solt Ágnes a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés intézményét mutatja be emberközelből, egy interjúsorozaton keresztül.

Lévay Miklós a másodlagos jogkövetkezmények egyes kriminológiai és alapjogi kérdéseivel foglalkozik, különös tekintettel a foglalkozás gyakorlására vonatkozó tilalomra.

A kötet negyedik része Finszter Géza közírói munkásságából válogatott írásokat tartalmaz. A kiválasztott cikkek eredetileg a *Népszabadság*ban jelentek meg 2009 és 2011 között, de a bennük megfogalmazott gondolatok többsége máig érvényes.

Utóhangként *Szikinger István* szellemes verse szolgál, záró sorában kifejezve a szerző (és mindannyiunk) azon kívánságát, hogy Finszter Géza soká-

KÖNYVISMERTETÉS

ig maradjon közöttünk „hatályban”. A kötetet Finszter professzor impozáns publikációs jegyzéke zárja.

A kiadvány szerzői méltóképp emlékeznek meg a professzor alkotó munkásságáról, saját kutatási területük egy-egy érdekes témájában írt tanulmányukkal kifejezve az iránta érzett tiszteletüket. A kötet nemcsak a rendészet iránt érdeklődőknek, hanem a büntetőjog és a kriminológia tudományával foglalkozóknak is kínál érdekességeket, hasznosítható, továbbgondolásra érdemes témákat.

Készítette: Berei Róbert